ANY VII-NÚM. 342 BARCELONA, 30 D'AGOST, 1906

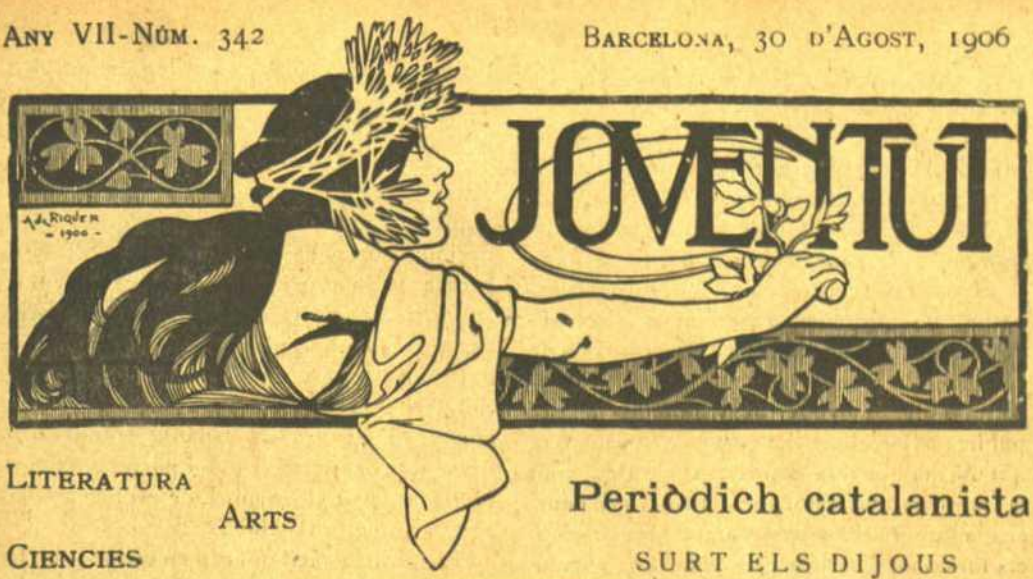

LITERATURA
ARTS
CIENCIES

Periòdich catalanista

SURT ELS DIJOUS

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:
Plaça del Teatre, 6, entresol.

NÚMERO CORRENT . . . . . 10 CÈNTIMS
» ATRASSAT . . . . . 20 »

SUMARI:

De solidaritat, per J. Mora y Castellà.— Cròniques de París, per F. Pujulà y Vallès. — Repòs, per Antón Busquets y Punset. — Sonets, per Stechetti y José M.ª Heredia, traducció de Ramón E. Bassegoda. — De llengua catalana: Lluissors-espill, per Benet R. Barrios. — Notes bibliográfiques, per R. Miquel y Planas. — Esperanta fako; Gramàtica Catalana-Esperanto (continuació), per F. Pujulà y Vallès. — Noves.

DE SOLIDARITAT

La Solidaritat, com tots els moviments colectius qui, sintetisant una comú aspiració, trevallen pera resòldrela en sentit determinat, ha sigut escomesa ab arguments, si respectables alguns, per ésser fills de modalitats psicològiques contraries a n'aquest moviment, despreciables molts d'ells, alhora que per la miseria biològica social que argüeixen, per la forma barrohera, personal y sectaria ab qui revesteixen llurs falses premises.

No serèm nosaltres qui estenguèm el braç pera enrobustir a adversaris d'aquesta mena. Fins la fera d'instints més perversos no passa de curiositat zoològica ben poch temible quan ab bramuls d'impotencia desfoga sos instints en el buyt, empresonada entre maciços barrots de ferre.

Però als qui pertanyen al primer grupo, al qui, després de fets ben recents, no veuen encara en perill les llibertats públiques, esquarterat l'ordre jurídich, tambalejantse les garanties individuals, base sobre la que deuen assentarse'ls fonaments de la vera democracia, cal obrirlos els ulls, evidenciantlos que tots els arguments que fins avuy s'han oposat a aquest sentiment de la propria dignitat, de la dignitat de tots els catalans, en llur doble condició d'home y ciutadà, són ben vulnerables, si es que no ofereixen tot llur cos al desnú, *blanch* ben segur fins pera'l més inhàbil tirador.

—

«*Así como en aritmética es imposible sumar cantidades heterogéneas, únicamente se pueden, en política, sumar cantidades homogéneas, y de estas cantidades no está por cierto formada la Solidaridad Catalana.*»

Sembla un argument y es un groller sofisma. Vegemho. La Solidaritat Catalana està formada per elements heterogenis. *Relativè*, concedeixo; *esentialitér*, nego. No són essencialment heterogenis, puig per sobre les diferencies politiques y fins religioses que'ls divideixen, són fills d'una meteixa mare, senten per un igual, enfront d'una lley malestruga, llurs drets d'home y ciutadà, befats, y en nom de les llibertats públiques, del dret y de les garanties individuals, posen en pràctica la lley de la cohesió qui, unint sense

confondre, enforteix y fins a vóltes fa invulnerables cossos individualment febles.

Pot oposarse a aytals *antisolideodaris* (paraula bojament aplaudida per una multitut qui no sapigué desentranyarhi la barrohera calumnia llençada contra homes qui porten tota una vida esmerçada en la predicació de la llibertat de conciencia), pot oposarse, repetim, un argument *ad hominem*, d'actualitat, incontrovertible. Acaba d'ésser víctima de la famosa lley de jurisdiccions un home, director d'un popular setmanari qui veu la llum pública a Barcelona. La prempsa tota, tant la qui afirma que tota autoritat ve de Deu, com la qui nega tota autoritat, font del privilegi, acaba de *solideodarse!* pera que prevalesquin els furs d'aquella llibertat que avans esmentavem. ¿En què's distingeix aquesta solidaritat de la primera? ¿Per què, donchs, s'abraça aquesta ab entusiasme, y's combat a aquella ab armes posades al servey de tota mena de passions desordenades? ¿Qui, després de lleuger anàlisis, no atinarà ab la resposta? Les meteixes relacions comercials, la vida tota, ¿no fóra un impossible metafisich sens aquesta solidaritat d'interessos enfront de l'antisolidaritat d'idees y creences?

«¿*Por qué no surgió la solidaridad* (suprimim els adjectius) *cuando las guerras coloniales, ó al promulgarse la ley de represión del anarquismo, ó al ser don Francisco Ferrer, fundador de la Escuela Moderna, objeto de persecución?...*»

Es trist tenir de concedir prerrogatives d'argument a aytals rahons de *peu de banch*. Anèm a pams. Respecte al primer extrèm, y deixant apart lo sensible qu'es tenir de recordar a l'autor d'eixos *arguments* que'ls grans moviments colectius com les revolucions, sorgeixen espontaniament malgrat entre llurs impulsius elements hi hagi algún Gambetta (d'estar per casa) qui ab el foch de sa eloqüencia pugui, en hora determinada, incendiar per sos quatre costats una ciutat populosa, y que per lo meteix es *solideodari* y antidemocràtich llençar foribond anatema contra'ls qui en altres circumstancies haguessin pogut organisar no ja una revolució, sinó una senzilla conjunció de forces, es indubtable que la opinió d'aleshores, condormida per la buyda xerrameca de falsos patriotes, esperançada ab els antecedents d'una historia d'aventures sortoses, enlluhernada ab la visió afalagadora de la ocupació triomfal del Capitoli de Washington, y alternant ab llurs crits de joya, barrohers adjectius contra qui accentuava ses prèdiques d'amor a l'autonomia, es indubtable, repetim, que l'ànima nacional sortejada en aquest sentit, hi creya encara en la pròxima futura regeneració de la Patria, ¿y havia d'ésser després a correcuyta, ab la dolorosa lacitut encara de la llastimosa desfeta, quan havia de sorgir la Solidaritat Catalana? ¿No es ara, esborrades aquelles llegendes, educada la opinió en altre sentit, ocasió molt més oportuna, ab procediments nous, ben nous, de probarla la regeneració de la Patria?

¿Es, potser, que'l qui cau en error social ha de portar el *lasciate ogni speranza* sobre son front eternalment?. ¿Hónt es, si no, el baptisme d'aquest pecat original de la nova religió *antisolideodaria*?

Y per lo que's refereix a la lley de repressió de l'anarquisme, com a la persecució de que sembla es objecte la Escola Moderna, ¿sòn aquests problemes a resoldre, ideals de totes y cada una de les fraccions politiques qui integren la Solidaritat Catalana?

Y si no ho sòn, ¿per què han de barrejarshi? ¿Es per ventura Solidaritat, avuy per avuy... un partit ni tan sols un organisme perfet?

Fóra inacabable escoltar les mil suposicions fantasioses que aquest patriòtich moviment ha engendrat y les, moltes d'elles, injustes reticencies, o atachs injuriosos contra les personalitats més significades qui l'integren, proba inequívoca de sa virtualitat; però encara que llurs fantasioses suposicions fossin realitats abrumadores, encara que'ls *arguments* qu'hem pretengut desvirtuar fossin d'una llògica aclaparadora, n'hi oposariem d'altres de superior importancia, d'aquells en quins el sofisma, l'error y la mala fe s'hi estrellen, car sòn nats de la realitat objectiva dels fets.

La Solidaritat ha arrencat d'un gran pensador, quefe d'una colectivitat politica importantissima, una veritat greu: l'afirmació de que sols la cooperació y cohesió de totes les classes socials, ab compenetració intensissima d'aspiracions, poden fer sòlides, llògiques y efectives les llibertats arrencades d'un estat imprevisor y infecond mitjançant la revolu-

ció. Y aquesta veritat, predicada arreu y sempre pel nacionalisme català, serà indubtablement la brújola qui orienti a forces numèricament poderoses, d'una manera dreturera, vers el nort de llurs reivindicacions llibertadores. Ella ha evidenciat al món enter que'l poble català sab oblidar accidentals diferencies pera, ab procediments practicats pels pobles més lliures del món, conquerir suprems interessos; ella ha interessat a la causa de Catalunya, qui es causa de dignitat y llibertat, a molts homes inconscientment a ella indiferents; ella ha orientat el platonisme reflexiu dels uns y l'impulsiu aixelabrament dels altres, sense renunciaments ni supremacies, vers el camí de la emancipació social, política y econòmica; ella, unint les activitats isolades ha aumentat ja, totjust en son periode de gestació, el patrimoni social; ella, acoblant aquestes individuals energies en unitat d'esforços, ha posat un fre a les plomes enverinades per la febre de l'odi y les passions insanes; ella es avuy la més oviradora esperança pera resoldre'ls conflictes patriòtichs, econòmich y polítich que'ns esquarteren: ella es el sol de llibertat qui matarà d'insolació a sos enemichs, qui enllumenarà tantes tenebres, donant a nostra Patria dies de gloria y de grandesa.

J. Mora y Castellà

Mataró, 18 agost 1906.

CRÓNIQUES DE PARÍS

A TRAVERS DEL DIALEG

—Esperèu una miqueta a que'm torni a ficar al llit. Ja vos diré: ara!

—No vos amohinèu per mi.

—No, no; si es per por de la corrent d'ayre... Ara!

—*(Entrant.) Bon jour, monsieur! (Tancant.)* Quines hores d'ésser al llit!

—Y vós quines hores de venir. Això ja m'ho pensava que acabariau per despertarme un dia.

—¿Y no per venir avans de que vos fiquèu al llit?! ¿Per què? Però això serà'l dia que no haguèu de xerrarho en una crònica.

—*Oh mon Dieu!* Aquestes coses no tenen cap trascendencia en la vida y no se'n ha de parlar més de lo que's parla de les vegades que un se talla les ungles o encaixa ab un amich. No obstant, no estaria de més a Barcelona parlar d'aquestes coses sempre, fins que les arribessim a trobar banals y vulgars enlloch de pecadores.

—¿Aixi estàn allà abaix?

—No obstant, no vos feu ilusions: se *peca* molt.

—Si, vaja, passa com aqui a França ab la religió, que tothòm ne parla mal però li fan la vida.

—*C'est ça! (Pausa.)*

—¿Me permetèu asseurem sobre'l llit? Teniu totes les cadires ocupades.

—*Mais oui! Voilà...!*

—Però no creguèu que això hagi de durar gayre. Vos heu d'aixecar tot seguit.

—A la una... a les dues...!

—Espereuvos. Primer vos haig de fer una confidencia.

—Vinga. Y si volèu apoyar el cap en el coixi pera ferla millor, vós meteixa.

—No cal.

—*Comme vous voudrais!... Faites attention* al colze!

—*Pardon!* Donchs es el cas qu'estich força intrigada. ¿Es o no es veritat que hi ha una ciencia més enllà de totes les ciencies conegudes?

—¿Diéu que...?

—Mirèu, estich ab un cap com un tabal de tant sentir parlar de magos, y adivins, y *flayradors*, y sacerdots indis... y cosa estranya, no puch acabar de compendre còm tota aquesta mena de gent exòtica d'exòtiques religions s'hagin posat en moviment precisament pera trobar el cadavre d'un sacerdot catòlich desaparegut.

—No es pas entre ells que's moceguen!

—Còm! ¿Es qu'es fals tot això?

—No; hi ha un fons de veritat en tot això. Aixi com hi ha un fons de veritat en el catolicisme hi es en les pràctiques indies. Solsament que allò qu'es precisament la veritat, no es pas més religiós que cientifich. Y aixi com el fer el bé, aymar y aspirar a quelcòm de superior es humà, ho trobèu per tot y els mercaders d'aqui ens ho venen com a especifich propri d'ells, aixi el buscar pistes es un ofici indi qui passa de pares a fills, que per medi de la observació, l'estudi y el dedicarshi constantment arriba a donar re-

sultats prodigiosos, y que aquests quatre mercaders estrangers ens volen donar com a especifich de sa religió, creyentse ab el dret d'espatarrarnos.

—*Comment?*

—...*de nous épater*, sols perque han atravessat el canal de Suez.

—*Alors*, ¿tot això que reconten els diaris d'aquests adivins, es fals?

—No vos vull pas donar la pindola tota agra: Si, es fals, però remarquèu ab quina lleu ironia ne parlen vostres periodistes.

—*Oh la moquerie parisienne!*

—May sabèu si afirmen o neguen, si creuen o no creuen. Saben nadar y guardar la roba, que dihèm *chez nous*.

—En resùm, donchs, la ciencia dels esperits existeix, y els mercaders que hi negocien també.

—No sé pas d'ahònt heu tret aquest resùm, però potser tinguèu rahó.

—En fi; ara ja estich tranquila. Jo sòch aixi: he tingut molts amichs y de cada un d'ells n'he après una cosa o altra.

—Si sòn com les que aprenèu de mi!

—Un amich metge m'explicà tots els procediments expeditius, desde aquell qui consisteix en fer sortir al futur ciutadà a copi de gel sobre la panxa de la pacienta, procediment del *glacier*, fins al de la burxada, o sia'l procediment de...

—...de burot.

—Un altre àmich *peintre*'m va ensenyar a trevallar els *lavats*.

—No deuria pas ésser de Montmartre.

—¿Per què?

—Perque acostumen a no rentarse may.

—Teniu molt mal despertar!! Un altre amich arquitecte'm va fer apendre la lley de les resistencies.

—Escoltèu, ¿no heu pas tingut cap amich banquer que vos ensenyès a fer rals?

—¿Rals?

—Peces de vinticinch cèntims, d'això de niquel que gastèu per aqui...

—No, ab aqueixos no mès m'he preocupat de fèrloshi gastar els *lluisos*.

—Vaja, vòs sòu com una mena de bandit espanyol.

—*Monsieur!!!*

—D'aquells qui prenien l'or als richs y el donaven als pobres.

—¿Dihèu *qui prenien?* ¿Ja no succeheix això tan novelesch?

—*C'est drôle comme tout passe!* Ara, fins... les noveles *se passent* al revès!

—Bè, bè, au, lleveuvos, qu'hem d'anar a recorre magatzems.

—¿Qu'estèu de compres?

—¿Que no vos recordèu que varem quedar aixi?

—Teniu rahó! Feume lloch. *(Me llevo.)*

—Apa, y mentres tant m'estocaré una mica, car ab la pressa de venir he oblidat d'enrogirme'l llabis y ennegrirme'ls ulls.

—Feu sense compliments; mirèu, passèu a la cambra del costat, al meu estudi y emmiralleuvos en el gros espill.

—*Solsament* qu'he oblidat també'l saquet de mà y no porto'ls llapiç; m'haurèu de deixar...

—¿Color al oli? Preneulo.

—No *blaguèu*. Els llapiç que vòs gastèu pera fer comedia.

—Ah, teniu rahó! Els llapiç immortals qui serviren pera enrogir els llabis y fer esdevenir somniadors els ulls de don Rafel Vallès y Roderich.

—Això meteix.

—Sòn en aquell estutxet ab tots els *affaires* necessaris.

—*(Pintantse.)* ¿No's pinten vostres dònes?

—Se pinten soles pera fer la mosca morta.

—¿Devèu trobar estranya nostra costùm?

—Gens.

—Ah! Jo'm creya, ho havia sentit a dir, que això vos feya fàstich.

—Psè! M'es indiferent!

—Deuria agradarvos. Ens pintèm els ulls y ja ho veyèu, no arribèm pas a fernos els traus blaus que's feyen les egipcies fins els polços. No cal, donchs, espantarse.

—Es clar que no!

—Després, en secret, com que'ls nostres ulls sòn morts, necessitèm quelcòm que'ls faci resortir, que'ls hi dongui una mirada...

—Assessina!?

—¿He? ¿Què?

—No res; una mirada de... glavi.

—Ah, *oui*, *c'est ça!* Els nostres llabis sòn pàlits y necessitèm donalshi sang. ¿Es que per ventura no s'ha d'agrahir a les dònes qui's troben pel carrer que s'hagin hermosejat avans de sortir de casa, que hagin ama-

gat tot quant tenen de lletj y enlletgidor y se'ns presentin agradables?

—Sobre tot tractantse de les qui's troben pel carrer.

—Y de les dònes de casa!

—No diré que no, per fervos plaher.

—Mireume. ¿No es veritat que ara aixi els meus llabis... parlen?

—*Mon Dieu!* Ja no serien de dòna!

—Ara heu dit una banalitat creyent fer un jòch d'idees!

—*Merci*... y *au revoir*.

—Au, au, anèm, ja qu'estèu vestit!... *Tiens!* Vós ahir vareu passejar ab una *femme!*

—¿Ab que m'ho heu conegut?

—Ab que portèu una sabata ab polç y l'altra sense.

—Té rahó que m'haig de respallar... Però escoltèu; la vostra observació no acabo de compèndrela.

—Ben clar; el ròssech de la faldilla neteja la sabata del seu costat quan fa bon temps, y la embruta més si ha plogut. Com que ahir no plogué y duyèu una sabata sense polç...

—Molt bé, *madame;* serviriau pera *professor indi*... Y a propòsit, ¿qui no vos diu que ahir vaig passejarme ab el capellà desaparegut?

—*Tiens!* No hi havia caygut en que això fòra possible!

—Però en el meu cas, *madame*, *soyez tranquille.*

—*Je l'espère*... Au, ¿anèm?

—Anèm! *(Camina que caminaràs arribèm a un gran magatzèm.)*

—¿Entremhi?

—Entremhi!... Quànta gent! Quàntes dònes entorn dels taulells remenant la seda, els mocadors, les cintes, els sotafaldes...!!

—¿Volèu dir les compradores?

—Si.

—Ah, mireules bé. Són les dònes d'un sol home, les *bones*, les dònes de sa casa! Mireules bé ab quin afany, ab quin esguart ple d'avaricia, de desitjos, d'ambicions, regiren tots aquells parrachs. ¿Per què? Pera fer a la fi lo que nosaltres; pera hermosejarse, pera embellirse, pera esdevenir desitjables... Es el nostre desti de dònes!

—Si que vos feu ben poca cosa!

—Al contrari, *mon ami*. Això renova la humanitat.

—Poca cosa se vos ha d'agrahir!

—Pessimista!... Mireules, són com nosaltres, volen lo que nosaltres, aspiren a lo que nosaltres, sols qu'elles, més egoistes, no's donen; se limiten a fer néixer el desitj.

—Vaja, que sóu molt dolentotes.

—No pas totes, *n'est ce pas?* Y observèu cóm les entebanen. Tot això que veyèu que remenen són nomenats *retalls*, *saldos*, etc. Donchs bé, aquests retalls els fan de bon demati, de les peces senceres els dependents. La *ocasió* fa que elles ho comprin, altrament no ho demanarien. Se creuen beneficiar y surten enganyades, perque compren lo que no haurien comprat y ho paguen més car que si no fossin *retalls*, *saldos*, etc.

—Si que són murris els comerciants!

—Després elles arriben a casa seva y els hi ensenyen als marits la ganga...

—¿Deyeu, *madame?*

—Veusaqui un altre enganyat qui paga ben inconscientment y sense fruhir el goig de ferho... Ses dònes els hi diuen: *mon vieux*, t'ha sortit ben acomodo; si l'hagués hagut de mercar en una altra ocasió!...

—Al menys vosaltres!...

—Nosaltres dihèm: Compreume un tratjo!

—*Madame!*

—Es un dir. Y vós que'l paguèu, ho feu perque volèu y no perque vos hagi sortit més a barato comprarlo. ¿M'entenèu?

—Si, vaja, en el fons sóu més honrades.

—Oh, *toujours* aquesta paraula!

—*Parbleu!* Donchs sóu més... daixonses, si ho preferiu!!

—Teniu el caràcter massa viu. No se vos pot pas avisar! Però no hem vingut pas a discutir, sinó a veure les dependentes.

—N'hi han moltes.

—Si. Mireules! ¿Les veyèu totes vestides de negre y pàlides? Tot el dia estàn aferrades a la tasca. Dotze hores de trevall!

—Peró són lliures, dignament lliures. Elles guanyen son jornal...

—De tot ne dihèu llibertat! No més perque ja suposèu que una dòna no s'ha d'ajeure sobre un llit, ja piquèu de mans y dihèu: es lliure; es lliure; està regenerada!...

—¿Y donchs?

—Que té de més abraçarse a un home...

—Es *sale* això, *madame!*

—Còm! ¿No serà tant o més *sale* passar-

se'l dia emprobant sabates a peus suhats y pudents?

—Vós *envisagèu* les coses desde un punt de vista especial.

—Y vós desde un punt de vista *tout à fait* moral. *Fichez moi la paix* ab la vostra moral. Es a aquell que quan presta un servey als altres ho fa voluntariament, a l'únich qui podèm nomenar lliure.

—Rediable, sabèu més sociologia qu'en Jaurès! ¿Però es que *vosaltres ho feu* voluntariament?

—Y es clar! Desde'l moment que podriem cusir o fer ganxet, es ben bé perque la vocació'ns crida.

—Endevant, endevant, aneuvos explicant, que m'agrada.

—Però jo vull que tinguèu rahó. Donchs bé, en aquest cas, tinguèu present que totes aquestes *demoiselles* qui veyèu per aquí no són precisament primeres combregantes, ni molt menys.

—Ah! *¿Et comme c'est que ça s'passe?*

—La necessitat *mon ami*. Y quan no això, el medi, l'ambient.

—Diguèu, diguèu.

—¿Sabèu còm arriben aquestes *demoiselles* a Paris? Car el vuytantà per cent no són de la vila..

—Deuen arribar ab el tren.

—Arriben pobres y miserables, ab el cap ple de ilusions y la bossa buyda.

—Són molts els qui porten aquest equipatge.

—Si coneixen l'ofici o són maquetes y complauen a l'encarregat, troben tot seguit colocació.

—Sembla que no hi donèu cap importancia a allò de complaure a l'encarregat!

—¿Y vós si? No la té pas. No es pas cap mal. No se les menja pas l'encarregat!

—¿Y la dignitat?

—Uy que mirèu prim! En primer lloch, això de la dignitat són romanços; no he vist may cap dòna que s'indignés, *de debò* s'entén, al sapiguer qu'es desitjada. Y si no fos aixi, quan s'arriba del troç, no s'es tan sensible ni minuciós com suposèu.

—Ja veig que no sóu demòcrata!

—¿Qui, jo? Jo no sòch res!

—Si, *madame*, vós sóu un aucellet saltironayre.

—Potser si. Tornant a *nos moutons*, ja tenim la noya colocada. ¿Y què?

—Ja es tan lliure com un home, com un jove...

—Absolutament lliure; y per això, com que les dues y mitja o tres pessetes que cobra de jornal no li arriben pera la *chambrette* y els àpats de cada dia, té la llibertat de fer societat ab el primer *quidam*...

—¿També'l sabèu aquest mot?

—Ab el primer *quidam* qui troba per'ajudarla a trampejar la setmana, o pera durla'ls diumenges a passejar en ase per *Robinson*.

—En resùm, *madame*...

—En resùm, vegèu còm a la fi, la qui més, la qui menys fa, lo que *nosaltres*, y *nosaltres* som les úniques qui estèm sobre'l verdader camí de la llibertat y de la dignitat. Amor es nostra divisa y ab ella regnèm.

—*Madame*, reparèu qu'es tart.

—¿Me donèu la rahó?

—Vós os ho mereixèu tot!!

—Donchs aixi ja estich satisfeta. Mes si volèu, demà vos faré coneixe les intelectuals, les taquilleres del metropolità, pobretes enterrades en vida, les acomodadores dels teatres fastigoses y malhumorades, les cobradores de cadires...

—*Madame*, no es pas possible. Demà *je quitte* Paris, camí de Ginebra y de Milà.

—¿Estarèu gayre temps fòra?!

—Quinze dies no més.

—Emmeneume! Tinch desitjos de menjar un arroç a la milanesa en la meteixa dèu, perque aquí a Paris, això y els macarrons a la italiana'ls fan molt malament.

—Y a fe que això dels macarrons ningù ho creuria; n'es la terra, *madame!*

—Y voldria preguntar a Ginebra si es veritat allò de la poma d'en Guillèm Tell. Còm passen els temps! Ara ja no n'hi han de Guillems Tells qui facin actes tan braus!

—Però n'hi han qui fan versos, qu'es pitjor encara!

—¿Dihèu?...

—No res; que vos emmeno, però ab la condició que no heu de dir ni un mot en tot el camí.

—Y això!

—Senzillament: perque no vos entendria, car se tracta d'un Congrés de llengua internacional.

—¿Llengua internacional? *Mon Dieu!* Si no n'hi ha d'altra que ho sia més que la francesa! *Regardéz!*

—Oh, *fermez la bouche, madame!*

—*Alors*, està *sentit*, ¿veritat?

—Si; demà a les nou siguéu a la estació ab vostre equipatge. Procuréu no portar excés. Vosaltres ab els tratjos y barrets...!

—No tinguéu por. Fins a demà!

—Fins a demà, *madame! Au revoir!...*

—Y *merci!*

F. PUJULÁ Y VALLÈS

París, agost de 1906

REPÓS

A n'en Lluís Vía

Com un tudó qui para'l vol pera contemplar la riolera Vall d'Hostoles, el Santuari de la Mare de Deu de La Salut reposa a l'estrep de la turonada, contrafort de les serres del Collçacabra, comarca accidentada qui ab les Guilleries forma'l reclòs més pintoresch de Catalunya. Ab la montanya de Santa Cecilia s'embranquen germanivolament, temeroses de confondres ab les abruptes de Portabarrada y la del Far, miradors incomparables, sobre tot la derrera qui apar talment una nau capbuçada bogant entre l'esplèndit mar de rica vegetació qui ajuda a cloure'l vell Montseny quina cabellera de boscos van xollant els carboners y llenyatayres, deixantli núa la testa qui a la tardor se cobreix ab altra cabellera blanquissima que senyoreja fins que a la primavera li xuclen els rierons y torrentars pera engroixir als rius qui aporten doble tribut al mar.

Quan el poeta hi arribà, la ermita rebia'ls últims petons del sol ponent, y convidava a un repós de llarch temps anyorat. Una dolça quietut regnava en ella. Les remors del capvespre eren ofegades per les esquelles dels remats, per les lluyanes converses dels pagesos al troç y per una que altra tonada que'l traginer solitari esgranava, seguint als matxos, per les altures. El poeta'n quedà prendat, y's prometé a més de la salut del cos, que curós cercava, la de l'esperit força inquiet per les lluytes incessants en aquella ciutat xucladora d'energies. Els goços de l'ermità, guardians fidels, el reberen confiats, fentli festes com que fos conegut de sempre; no la feyen pas a tots els pelegrins aytal rebuda; hi endevinaven en el nou arribat un bon company, y a n'ell li semblà com que se li oferissin pels passeigs solitaris, quan aniria a sobtar la grandesa d'aquells llochs esplèndits. Tot l'encoratjava, y benehia als amichs qui l'havien empès cap a n'aquell reposador qui de bell començ ja estimava.

Prengué possessió de la celda; una cambra força espayosa qui guaytava a llevant. Quan hi entrà, encara la ermitana l'agençava cuydadosament: parant el llit de fusta negra, a l'extendre'ls llençols el sobtà una flayra de bugada que de molt temps no havia pas sentit. Se trobà reconfortat, y feu més animós la tasca de treure la roba de son port y colocarla; després s'arranjà la tauleta d'estudi: hi encastellà'ls llibres, y en el pany de paret frontal hi apuntà alguna fotografia entre facsimils d'algún quadro predilecte. Li atrapà la fosca, qui ja emmantellava la terra. Baixà a la cuynaça ahont hi cremava de bo la llar; ab tot y ésser al pich de l'estiu, feya de bon aguantar la escalforeta. Li va fer certa ilusió a n'ell, y cercà lloch entre la bona gent qui el rebé de grat. La conversa agradosament teixida de relats curiosos, dominava al poeta. Aquella caça del senglà contada per l'hereu Suy, el feya glatir de desitj per presenciarne una; la estossada dels lladregots al Clot de Papalló, l'esborronà, barbrament recordada pel guardabosch de Pruyt; l'estimbament de la vacada empesa pels llops als relleixos de Tavertet, li feu doble emoció d'horror; y per fi, la rondalla de les gojes de Lloret salvatje li atemperà l'estat d'anim. Aquella Giralta somniosa qui sempre filava vora'l Ter el deixà captiu. Oh! y de la manera còm la pintava l'aplegador de La Salut, un vellet secardi qui ostentava ab cert orgull un gollich com una trumfa mitjancera. Pensanthi, el bon aplegador se mirava a la pubilla de Masdevall, una minyona jova qui seya prop del poeta.

— Hi tenia una bella retirança ab tu, *Daldeta*, la pobra Giralta filadora.

— Ay! ¿Volèu dir, Andreu?

— Oydà! Com jo ho dich!... Si, si: els meteixos uys; els cabeys igols; la cara... tot, tot. —

Y n'era de bonica la pubilla de Masdevall! Havia anat a La Salut pera donar mercès a la Verge qui l'havia lliurada d'un mal pas. Bé ho explicava prou ella meteixa.

— Venia de veure a la pobra masovera de Cugolls, malalta de qui sab còn, y al ser a les envistes de Marbulenya m'atrapà la carreta; anava de buyt, y el bo d'en Francesch va convidàm a pujar. — Tant meteix arribarás més reposada. — No m'ho vaig pas fer repetir: a dalt falta gent; ja hi tenia un galant seti: un sach de llana tosa de nou qui encara feya tuf de les xayes. M'hi vaig ben aclofar, escoltant la conversa del bon home. Còm va anar, no ho sé del cert; jo conto qu'era al fer camí al senyor metge qui passava ab l'euga; lo cert es que la carreta rodolà margera avall; y jo'm vaig trobar sota. A no ser la Mare de Deu de La Salut, havia d'eixirne esclafada. Oh! si! Però gracia a Deu la sola reliquia que'n guardo es la coixera de la cama esquerra. —

Y se la guaytava ab certa conformació.

— Bé: no't donga mal temps; el teu pare hi posarà una picoçada més d'unces y serà igol que l'atra. No'n farà atre estat el minyó que't vulga.

— No hi ha que pensarhi, per ara, ab això; y con arribi l'hora ja veuré si el pretendent se casa ab mi o ab les unces.—

El poeta va alçarse contrariat. Aquella conversa anava per mals viaranys. Tota la simpatia que habia sentit per l'aplegador, se'n anà en orris. També'l refinament niuava entre'ls cors qu'ell creya del tot senzills. Aixi es que l'interès qui ja a la vista li despertà la pubilla, se tornà veneració. Endevinava en ella una ànima bona en sa senzillesa y sentia que s'hagués de contaminar ab esperits mesquins.

Faltava bona estona pel sopar, encara, y sortí cap al porxat qui a l'ensemps servia de menjador d'estiu. En aquell moment, la terra adormida de poch començava'l somni. Les febles remors de la nit acompanyaven al poeta en son col-loqui. Ja no's sentia tan sol com a l'arribada. Els amichs de per avall li havien pintat la montanya com a un cau de vicis y lletgeses, y per tant, hi arribà previngut disposantse a gosar del terrer, allunyat un tant dels seus moradors; però ara palpava que no tot era malejat montanyes amunt; hi havia gent bona també: la jovenetа trobada en la cuynaça del Santuari n'era bona mostra. Oh! y no era pas cosa d'allunyarse d'ella sens intimarhi. Quan se disposava a cercar un pretext pera conversar, s'adonà que la cuyna s'anava buydant, y a corrúa feta la gent omplia la porxada. Li vingué ajustat per'aparellarse ab la *Daldeta* de Masdevall.

Li retragué la conversa de l'avi aplegador que donà motiu a la noya pera esplatjarse ab el foraster tan complert, tan galant ab ella.

— Si qu'es llàstima que s'haja de quedar sol ab sos pensaments. Vinguins a veure. Masdevall es al dret d'aquest turonell — y li signava entre'l tou de fosca. — S'hi conta una horeta curta, curta. Es una casa gran, gran. No es com les de ciutat, pro no hi manca ré, gracia a Deu; hi serà ben rebut, cregui.

— Li prometo venirhi; de temps no me'n faltarà pas, y pensi per altra part que res m'ha de distreure'l desitj de revéurela y fer més ampla coneixença.

— Ay, gracies. Ens sentirèm força honrats. ¿Sent? Ja donen el senyal de seure a taula. ¿Qué hi anèm?

—

Nit enllà'l poeta tingué necessitat d'esplatjar sos pensaments. La cambra l'hi estretejava. Obrí de bat a bat el finestral y encomanà a la naturalesa, qu'ell contemplava aclofada en la fosca, les seves gaubances y els seus neguits. No's trobava sol: altre esperit l'acompanyava en aquella solitut. . . . . .

. . . . . .

Quan clarejà vegé al lluny la blanca masia de Masdevall, banyantse ab les lluhissors d'un crepuscle ple de promeses.

ANTÓN BUSQUETS Y PUNSET

Estiu de 1906

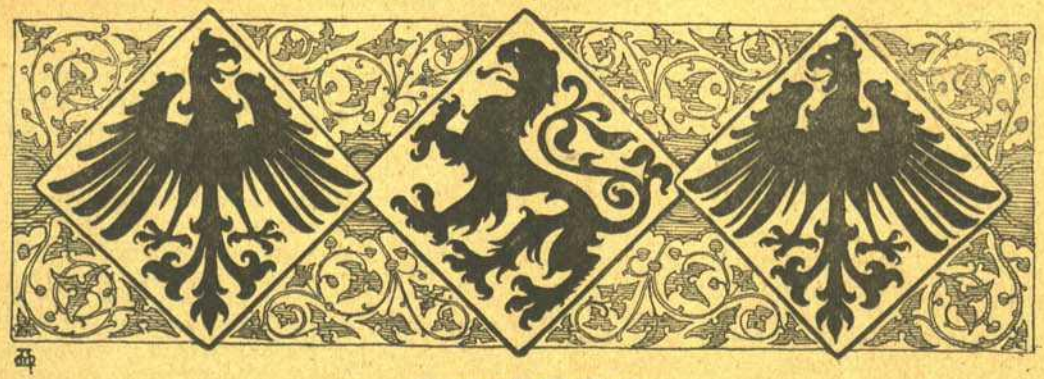

SONETS

TRADUCCIONS

DE L'ITALIÁ STECHETTI

Es nostre sensualisme de bacant,
y l'èxtasis sentím del sant asceta
y s'hi troba, ja al màrtir, ja al profeta,
entre'ls qui al món cridèm: Avant, avant.
Se'ns veu ab flors y estrelles conversant,
y de nosaltres es l'amor consueta;
a l'artista tan sols, sols al poeta
son himne, el cor, deixa sentir vibrant
Oh banquers, oh adroguers, en poca cosa
nostres obres tinguèu, per jòch de nines,
may per comerç que cap moral suposa!
Visquèu del frau, venèu vostres matzines,
però deixeunos preferir la rosa
al pebre y a les llaunes de sardines.

***

Un s'hi sent tan bé a casa prop del foch;
mos peus demunt l'alfombra, assaboreixo
el gust de tallâ un llibre poch a poch,
y a petits glops el meu cafè engoleixo.
Còm mon esment evoca en aquell lloch
la taleya del jorn! còm repeteixo,
baix, sols per mi meteix — un frèvol jòch —
feliç sô ab mon secret, ho reconeixo!
Egoísta'm dius tu, tu a qui sustenta
la ciencia abstrusa d'apotegmes sabis;
mentres menjant, vas tu, lletra d'imprenta,
contempla uns ulls, may causadors d'agravis,
qui'm són fidels, de serenó esplendenta,
y així envejantme, molt serà, no acabis.

***

Oh, bellesa, que tant vaig estimar,
de blancor cèrea, qual to pur no altera
may un somriure, que no sab plorar,
y, que sempre callada's dóna entera!
En va en sos ulls, mon cor, veure brillar
sols un llampech de voluptat espera,
en va he volgut son ànima trobar
en sos petons, que l'ànima no hi era!
Y quànts cops, per mos braços ja cenyida,
ab eixa flama que mon cor devora,
he probat jo d'infóndreli una vida.
Y en l'hora aquella, en que'l dolô'ns acora,
quànts de cops la meva ànima transida
malehí aqueix espectre ¡y m'enamora!

***

Era al cor de l'hivern, quan ens trobavem
aprop del foch tots dos arrecerats,
y del temps fent conversa, enrojolavem,
a tall de colegials enamorats.
Nostres esguarts a dretes evitavem,
ella al brodat fixantlo, jo als cayrats,
y del cor els impulsos dominavem
molt millor que si fossim vigilats.
Y anava pensant jo: L'obra més bella
del geni donaría, ma sang tota,
sols un somriure seu pogués merèixer.
Y aquella cara, de blancor d'estrella,
demunt ma espatlla sento que s'acota
y'm diu: T'estimo ¿no m'ho sabs conèixer?

DE JOSÉ M.ª HEREDIA DE L'ACADEMIA FRANCESA

ANTONI Y CLEOPATRA

Plegats el dos amants, en la reyal terraça,
dormir l'Egipte veyen dessota un cel cremant
y el riu qui vers Bubastis y Sais va devallant
per entre mitj del delta que noblement traspassa.
Y aquell romà, ahî altívol, sentí baix sa cuyraça
—soldat captiu que brecen els somnis d'un infant—
com defallint s'enfonsa, per dins son cor entrant,
la forma voluptuosa qu'enfollonit abraça.
Y ab cara esgroguehida, qu'emboyra'l fosch cabell,
se dóna ella al qui embriaguen perfums sense parell
ab encisera boca y ullades fatilleres.
Y l'inclit *imperator*, envers ella inclinat,
dintre aquells ulls qui brillen com cel, d'or constelat,
veu una mar immensa hont fugen les galeres.

VITRALLA

Ha vist eixa vitralla a dames y barons
coberts d'or y d'atzur, de flamejat y nacre,
ab caputxó o cimera, en cerimonia sacra,
sota una destra augusta, humils de genollons
Al corn o a la trompeta honrant els seus blasons
responen, y ab la espasa, ja prompta a la massacra
camí fan de Bissanci, o bé a Sant Joan d'Acre,
com surten a cacera ab sos fidels falcons.
Senyors y castellanes avuy fan altra vida,
als peus sos llebrers sopits, rê al món dels vius els crida,
badallen en l'estrado de marbre negre y blanch.
No veu, ni sent, ni guarda recort de cap batalla
avuy el senyô ilustre, de la més pura sang,
ni quant el rosó guayta obert en la vitralla.

RAMÓN E. BASSEGODA

DE LLENGUA CATALANA (1)

LLUISSORS — ESPILL

Quan jo estudiava a les cliniques de Paris havia intimat ab un intern de la enfermeria de la *Maison d'arrêt et correction de Saint-Lazare*, nat a Perpinyà, mes portat de petitet a la villa Lumière, al cervell d'Europa, com modestia apart alguns parisenchs se complauen en dirli. Ell no podia sostenir una conversa en català, y com la gran majoria dels francesos de tots els indrets de França, pera fervos pler vos diuen o escriuen mots en castellà. Ab l'amich Bouteil, que aixi's deya, remembrarem quan jo a l'edat de vuyt anys, en 1874, ani embarcat de Barcelona a Portvendres, aleshores estació cap de via de la companyia del *Midi;* la impressió que havia rebut passejant pels carrers, plens del llot de les inondacions del barri de Sant Serni de la ciutat de Tolosa; els trasbords dels trens motivats pels ponts trencats per les riuades; de la meva visita a Lourdes, aleshores un modestissim vilatge al qui la fe començava a amenar els devots.

No'ns haviem deturat a Perpinyà fins per l'agost de 1902, quan anarem a la Pica del Canigó; després pel novembre quan forem un dels quaranta qui assistirem als Jochs Florals de Sant Martí de Canigó, pera honrar al senyor Bisbe. En aquestes y altres excursions visitarem la encontrada, el sanatori tuberculós, avuy el. Paradis dels Pirineus, administrat per un alemany, o sia'l Vernet. En l'aplech de la inauguració de les obres de restauració de l'abadia del Comte Guifre, coneguerem al bisbe gascó, fill de Simorre, intronisat a Perpinyà'l 22 de març de 1900, tan entusiasta catalanista; als senyors Payret, rector del Vernet, Castell, Cornellà y Vilafranche; mossèn Falguière (qui, comissionat pel senyor Bisbe d'Elna, vingué a visitar a mossèn Cinto malalt), etc., y trobarem a mancar a l'escriptor rondallista del Rosselló, mossèn Casaponce y el polit y culte poeta qui signa *el pastorellet de la vall d'Arlés*, per qui tant demanaven en Mateu, en Guimerà y altres escriptors y poetes catalans alli presents. Altres persones rosselloneses he conegut y gayrebé totes m'han parlat francès.

Tot això ho dich com a pròleg, perque venint fa poch de Provença tingui ocasió de viatjar ab un senyor molt simpàtich qui al veurem llegir prempsa catalana, barcelonina, trabà conversa ab mi demanantme noves sobre la qüestió catalana y els exilats qui s'havien acullit a Perpinyà y que ara tots són fòra de la ciutat, y ab grandissima sorpresa meva afegi: «Tinch un parent qui fa uns quatre anys sorti capellà, després d'haver estudiat al Seminari de Perpinyà, y puch dirvos que *fins se'ls amenassa ab la expulsió si parlen català.*»

Fer un viatge al Rosselló ab l'exclusiu objecte d'enterarme còm està'l català a les escoles, m'ha semblat que produhiria l'efecte contrari; esverats ab la sorpresa de la demanda, fugirien d'estudi. He cregut preferible escriure a varis amichs y estampar les respostes. Els sacerdots s'han limitat a respondrem: «Es precisament tot lo contrari de lo que vos han dit;» mes ¿còm es que d'ordinari entre ells parlen francès? Admirador del patriòtich monsenyor de Carselade du Pont com el qui més, no per això sòch menys partidari de l'*amicus Plato, sed magfis amicus veritas* y en honor de la veritat y perque'l llegidor judiqui reproduhiré varis troços:

2 de juliol de 1906. —«A les escoles y collegis del govern francès y al Petit seminaire de Prades, arriba tot sovint que'l professor o lo *surveillant* prohibeixen als alumnes lo parlar en català, y els hi donen una penitencia si'l parlen; ho es que'ls alumnes se'n resquiten tant bon punt són fòra de l'estudi.»

«Al gran Seminari de Perpinyà, hont s'ensenya a los que deuben esser capellans, *no se parla més que francès*, los Seminaristes, ja s'havent possat a plech d'això, més se'ls hi diu que haurán de predicar en català, quan serán rectors, sols que no se'ls hi diu res per lo hi apendrer la llengua catalana, que després, a l'iglesia, la parlan com lo poch que la saben y tan poch com poden.»

II. «Monsieur le Superieur du grand Seminaire, qui est Vicaire général, pour rait se facher contre ce que vous dissez au sujet de l' *exclusion* du langage catalan...»

III. «Dans les écoles on exige en principe que les enfants parlent exclusivement français, mais ce n'est pas une mesure executée rigoureusement et severement, beaucoup d'instituteurs sont d'enthousiastes catalanistes et beaucoup de prêtres aussi; c'est une necessité de leur ministère, a Prats de Molló, si le predicateur parle français on comprend parfois le contraire de ce qu'il a dit, il préfère a juste raison parler catalan, mais faut de preparation et d'etude, il ne trouve pas toujours le mot catalan et alors, alors il catalanise le mot français et c'est un ferment de plus pour le decadence du catalan de ce côte des Pyrennées, la langue devient de plus en plus un patois.

IV. 18 de juliol de 1906.—«En les escoles del Rosselló, com en les de tot el mitjdia de França, es prohibida la llengua della terra. Però els mestres es cansen de castigar veyent la inutilitat del càstich, y són molts, ara, els qui no diuhen res. Asta n'hi ha

(1) No estranyin nostres lectors la especial ortografía que vegin en aquest article. El seu autor, nostre bon amich el doctor R. Barrios, ens ha pregat que res hi toquessim, car son valor principal es el documentari. Pera complàurel, donchs, ens hem limitat, com a tota correcció, a comprobar si la estampació correspòn a l'original. — N. de la R.

que's serveixen de la llengua materna per ensenyar la llengua oficial y que s'en troben molt bé perque la nostra llengua es lo *llatí dels pobres* »

«No hi ha cap ordre del bisbe per l'expulsió. Però hi ha ordres del gobern pera predicar sols en francès.»

V. 5 de juliol de 1906.—«Lo Bisbe de Perpignan a dit l'année dernière a ses seminaristes: Perfectionnez-vous dans la langue catalane, apprenez a prêcher, vous en aurez besoin plus tard et je viendrai vous ecouter, je vous ferai remettre des catechismes catalans. Ce n'etait pas l'avis du Superieur du grand Seminaire qui a peut être retenu les catechismes et a declaré a ses eleves que plus tard, ils apprendraient a parler catalan, que pour le moment, il ne voulait entendre que le français. Les intentions du bisbe ne sont pas douteuses, mais elles sont meconnues. Le Superieur est de Sournià, pays gavatx.»

Un ex-rector d'una parroquia de montanya, del Capcir, per enllà dels gorchs de Nohèdes, deya a un dels meus amichs, feligrès de la parroquia hont està ara, y qu'es un dels rossellonistes més ferms y sincers, «que una sola vegada feu una prèdica en francès, un diumenge; tothòm anà a la iglesia perho escoltar, mes al sailler de la funció, un pagès a qui li demanaren, com ho havia trobat, va dir: «Ha estat bonich, ben bonich, mes hi som pas entès res a'n el francès; bestia hi som anat, bestia me n'entorni.»

Y no reproduhim més, me sembla que n'hi ha prou; els qui dubtin d'aquestes transcripcions saben que les tenen a llur disposició pera vèureles sense per això saber el nom del pecador.

Quina pena no dóna tot això! quina tristesa! Quànta rahó tenia en Peire Devoluy quan me deya que «admirava als catalans perque parlaven llur llengua mentres el provençal es parlat gayrebé tan sols pels felibres», y no fa tres setmanes un felibre notari de prop de Tolón, me recordava qu'en les escoles de la seva terra encara'ls mestres donen als alumnes, quan els atrapen parlant provençal, un troç de fusta. Vegetal que a Vasconia es reemplaçat per un anell metàlich, que'ls noys han de fer córrer.

El conegut arqueòleg Cartailhac me deya tot essent el meu afable *cicerone* per Tolosa: «Aci a ciutat no entenen gayre'l languedocià, als camps si, el parlen més», y més tart, al llegir les poesies escrites en llengua romana, el membre de l'Academia dels Jochs Florals y conegut poeta en Pròsper Estieu, al llegir una composició del ben conegut Perbosc ho feu en languedocià, apressantse desseguida a llegir la traducció francesa. En cambi, l'apotecari en Xavier Riviera recità la seva poesia llorejada en la seva llengua nadiua y s'anà a seure entre grans picaments de mans, mentres alguns *esperaven* la traducció francesa. En Riviera s'adreça al seu diputat, als seus paisans, a tots, en la parla dels *trobadours*. Parlant ab txechs, troben molts d'ells qu'es servilisme el que'ls llibres provençals tinguin ordinariament una plana en dita llengua y en la d'enfront hi hagi la traducció francesa.

¿Què fer? sinó anyorar als finesos, qui trobant que llurs cognoms tenen cert deix suech o alemany, etc., en nombre de 20,000 demanen que se'ls permeti cambiarlo per un de soca y arrel finesa. Y admirar a aquells fills de Bohemia, que han fundat la *Matice skolká* y que voltant una escola alemanya de varies txeques se li emporten els alumnes y la corsequen, fentla tancar. Admirar, també, als 37,000 romentsches, que en la lliberal Suissa, tenen escoles hont els ensenyadors s'adrecen als seus deixebles empleant la llengua de l'antiga Retia en llurs explicacions.

Al Rosselló tenen un bisbe molt entusiasta de la parla catalana, molt actiu, al inrevés de Mallorca, hont en cambi tenen un vicari general entusiasta de la llengua mallorquina, com pot veures en aquest trocet que m'han enviat de la illa daurada: «Avans se recomanava als seminaristes que parlessin castellà, ab l'objecte de familiarisarse ab dita llengua, ab el fi de no vèurers impossibilitats de predicar en ella quan fos necessari, mes jamay se castigà a ningú per parlar mallorquí.»

«Creyèm que avuy dèu ésser lo meteix y no dèu ésser prohibit l'us del mallorquí, perque s'ha establert en el Seminari *una càtedra de literatura mallorquina*, y a més a més ésser el senyor Vicari general apòstol, ara, de la llengua catalana, que ha arribat fins al punt de tramitar expedients en mallorquí, quan deuria haverho fet en castellà que es la llengua oficial.»

Això alegra al cor y ens mou a proposar aquest espill hont molts altres vicaris generals s'emmirallin y fundin càtedres de literatura catalana, que al Rosselló en lo bisbat d'Elna-Perpinyà hi ha sacerdots qui escriuen pla bé'l català y tenen coneixements de literatura pera ensenyarla y més ara que l'Estat s'ha separat de la Iglesia.

BENET R. BARRIOS

Santa Fe (Montseny), agost de 1906.

NOTES BIBLIOGRÁFIQUES

ENTRE DOS ESPAÑAS (CRÓNICAS Y ARTÍCULOS), *por Miguel S. Oliver. — Barcelona, Gili, 1906.*

Conseguir que un aplech d'articles periodistichs, fills quiscún d'una emoció circumstancial y passatgera (com passatgers y momentaniament circumstancials són els aconteixements politichs en un pais ende-

rrerit com el nostre), tinguin una unitat doctrinal tan ferma y sabiament orientada com la que revelen els del senyor Oliver, bé es proba de que'l periodista qui els ha escrit no es un dels tants periodistes com a Espanya embruten quartilles per sugestió directa del polítich A o del cacich B, a la conveniencia dels quals se procura encaminar la opinió d'un públich impressionable y poch inclinat a sospesar y a discernir per compte propri.

Y es que ab tot y lo que s'ha dit dels periodistes espanyols, ponderant la ignorancia de la generalitat d'ells y la mesquinesa dels ideals qui els monten en ses campanyes plenes sovint de fingida indignació pera produhir en el públich un estat d'exacerbació de les passions qui supleixi l'ausencia d'opinió en que'ls públichs de per aquí's troben constantment, ab tot lo que s'ha dit contra'ls periodistes, repetim, no se'ls ha pas fet encara justícia plena. Caldria dir molt més y molt pitjor.

Parlant aquí en termes generals com parlèm, ja's pot entendre que la passió no'ns mou a l'escriure com ho fem contra'ls mal nomenats *chicos de la prensa*, y que sabèm perfectament distingir d'entre ells, els qui, ja no *chicos* y molt pochs per desgracia, ennobleixen y dignifiquen la professió del periodista, y són veritable honor de la Premprsa del nostre país. Entre aquests, sens dubte, el senyor Miquel S. Oliver mereixeria encara ésser distingit, considerantlo'l primer entre'ls periodistes espanyols; el *Brusi* havia trobat en ell un successor digne d'en Mañé y Flaquer, a qui superava encara, a judici nostre, perque tot y militant en el partit conservador no's produhia com en Mañé dintre un criteri polítich tan cegament monàrquich y tradicional. Y ab això no entenèm rebaixar mèrits a n'aquell digne patrici avuy ja difunt; solsament volèm dir que, fills com som del nostre temps y acostumats a mirar hardidament l'avenir de Catalunya y el d'Espanya, sense que'ns facin por certes innovacions atrevides ni certs cambis trascendentals potser necessaris pera conseguir la rectificació d'orientacions en la vida nacional que reclamen y qui s'imposa cada dia més, ens sentim més ben compresos y més identificats ab el senyor Oliver, de lo que ho estariem ab en Mañé si encara visqués y continués influhint com solia en la opinió catalana.

Potser aquest esperit modern del senyor Oliver, ha estat la causa de qu'en la Redacció del vell diari de Barcelona, per tradició y per inercia més que per oposició sistemàtica, s'hi hagi acabat per trobar sobrer un element qui en cert modo tendia a rejovenir l'ambient que's respira en aquella venerable casa. Total, que'l senyor Oliver ha deixat la direcció del periòdich, ab lo qual, tots hi hem perdut: nosaltres perque consideravem a l'Oliver com el pont qui havia de permetre l'absorció total del vell conservadorisme català per les corrents nacionalistes qui són l'actual expressió de l'esperit de Catalunya; hi ha perdut el *Brusi* perque de director com en Mañé y com l'Oliver sols se'n produeix un — y encara — pera cada fase de la evolució d'una societat qui troba en *son* periòdich la síntesis de la propria modalitat colectiva. Y més que tots hi ha perdut el periodisme, ben poch assortat, per cert, en trobar homes de conciencia y de talent, capaços d'imprimir orientacions salvadores a la opinió pública sempre propensa a deixarse explotar per qualsevol *homme à bonnes fortunes*. Que no són únicament les classes desvalgudes les qui s'entreguen als redentors d'ofici: la gent de pes cau també devegades en la debilitat de triarse un dictador, tot cercant posarse a cobert de les *demasies* dels d'abaix. Per evitar un mal aparent se'n procuren un de pitjor: la *revolución desde arriba* qu'es una mena de revolució en la qual ni tan sols se parla d'ideals, que són, precisament, els qui poden fer, fins a cert punt, excusables les revolucions dels d'abaix.

Entre dos Españas es un llibre, hont, haventhi acoblat un cert nombre dels articles politichs de l'Oliver, s'hi podrà anar a cercar la expressió cabal en un moment donat, de la lluyta entre les dues tendencies qui's disputen la supremacia en els destins de les nacionalitats ibèriques. Nosaltres, partidaris de la modalitat representada per Catalunya, trobèm en el llibre del senyor Miquel S. Oliver la exposició del dilema nacional feta en la forma més adequada a la nostra manera de veure; y ens plau sentirhi bategar la nostra propria ànima sense'ls apassionaments que a nosaltres sovint ens ofusquen. Car l'Oliver posseheix, en grau extraordinari, aquella qualitat que no tenen quasi may els periodistes d'ofici, y qual carencia es la causa de llur descrèdit: ens referim a la *Serenitat*, virtut suprema en qui, com el periodista, pot y dèu intervenir en la lluyta de les idees com a sacerdot y apòstol de la Rahó, de la Veritat y de la Justicia.

R. Miquel y Planas

ESPERANTA FAKO

GRAMATICA

DE LA LLENGUA ESPERANTO

(Continuació)

VEU ACTIVA

(L'acció es feta pel subjecte qui acompanya'l verb.)

(El verb *esti* ens indica si el temps es present, passat o futur. La particula *int*, *ant* u *ont* del participi ens indica si dintre del temps a que'ns referim l'acció ha sigut passada, present o futura.)

Present. (El verb substantiu estarà en present: *estas*. El participi pendrà la particula que li correspongui.)

Jo estich estimant. — *Mi estas estimanta.*

Jo estich havent estimat. — *Mi estas estiminta.*

— he —

(La idea expressada per aquesta forma es la meteixa que la expressada per la forma: Jo he estimat, *mi estimis*. Com que l'idioma internacional ans que res ha d'ésser clar, es de recomanar sempre en aquest cas, la derrera forma, enlloch de la primera.)

Jo estich havent d'estimar. — *Mi estas estimonta.*

Etc., etc. (Igual pera les altres persones.)

(La idea expressada per aquesta forma es la meteixa que la expressada per la forma: Jo estimaré, *mi estimos*. Igual observació a tenir present qu'en el cas anterior.) (Tinguis present també qu'en aquest cas el verb *haver* no'ns expressa la idea de *dever* que algunes voltes li atribuhim.)

Passat. (El verb substantiu estarà en passat: *estis*. El participi pendrà la particula que li correspongui.)

Jo estava cantant. — *Mi estis kantanta.*

(Kiam vi alvenis mi estis kantanta, quan vareu arribar jo estava cantant.)

Jo estava havent cantat. — *Mi estis kantinta.*

— havia —

(Kiam vi alvenis mi estis kantinta, quan vareu arribar jo estava havent cantat, això es, ja havia cantat, *mi jam kantis.*)

Jo estava havent de cantar. — *Mi estis kantonta*

— havia —

Etc., etc.

(Kiam vi alvenis mi estis kantonta, quan vareu arribar jo estava havent de cantar, això es, encara no cantava ni havia cantat.) (El verb *haver* es purament substantiu, y no expressa per lo tant la idea de dever, en quin cas la frase s'havia de traduhir: *Mi devas kanti.*)

Futur. (El verb substantiu estarà en futur: *estos*. El participi pendrà la particula que li correspongui.)

Jo estaré caçant. — *Mi estos ĉasanta.*

(Morgaŭ vespere mi estos ĉasanta, demà al vespre estaré caçant.)

Jo estaré havent caçat. — *Mi estos ĉasinta.*

— hauré —

(Post morgaŭ mi estos ĉasinta, demà passat jo estaré havent caçat, això es, ja ho hauré fet.)

Jo estaré havent de caçar. — *Mi estos ĉasonta.*

— hauré —

Etc., etc.

(Morgaŭ matene mi estos ĉasonta, demà al demati estaré havent de caçar, encara no ho hauré fet.) (Igual observació qu'en els casos anteriors, respecte'l verb *haver*.)

Condicional. (El verb substantiu estarà en aquesta forma: *estus*. El participi pendrà la particula que li correspongui.)

Jo estaria escrivint. — *Mi estus skribanta.*

(Se mi bonfartus mi estus skribanta, si'm trobés bé, estaria escrivint. La idea expressada per aquesta forma es la meteixa que la expressada per la forma *mi skribus*, jo escriuria (ara).)

Jo estaria havent escrit. — *Mi estus skribinta.*

— hauria —

(Mi ne havis inkon, alimaniere mi estus skribinta, no tenia paper, altrament ja estaria havent escrit, això es, ja hauria escrit.)

Jo estaria havent d'escriure. — *Mi estus skribonta.*

Etc., etc.

Se mi estus ricevinta vian leteron mi estus skribonta al vi, si estiguès havent rebut (si hagués rebut) vostra carta, estaria havent d'escriurervos; es a dir, estaria no haventho fet encara, ho faria després, y de cap manera traduhirèm la idea de dever en quin cas la frase esperanta seria: *mi debus skribi al vi*.

Imperatiu. El verb substantiu estarà en imperatiu: *estu*. El participi's farà ab la partícula que li correspongui.)

Jo estigui aprenent. — *Mi estu lernanta.*

(Estas necese ke mi estu lernanta, es necessari que jo estigui aprenent. Aquesta forma expressa igual idea que la forma *ke mi lernu*, que jo aprengui.)

Jo estigui havent après. — *Mi estu lerninta.*

— hagi —

(Kiam alvenos la profesoro, estas necese ke mi estu lerninta la lecionon, quan arribarà'l mestre cal que jo hagi après la lliçó.)

Jo estigui havent d'apendre. — *Mi estu lernonta.*

(Atendu ke mi estu lernonta ion, kaj tiam vi povos diri ke mi ankoraŭ ĝin ne lernis, espera a que jo estigui havent d'apendre alguna cosa, y aleshores podries dir qu'encara no ho he après.)

Etc., etc.

(En el nombre plural, el participi pren la terminació *j*.)

VEU PASSIVA

(L'acció es rebuda pel subjecte qui acompanya'l verb.)

(El verb *esti* ens indica si el temps es present, passat o futur. La partícula *at*, *it*, *ot* del participi ens indica si dintre d'aquell temps l'acció ha sigut present, passada o futura.)

Infinitiu:

Esser aymat o aymada	*esti amata.*
Haver sigut aymat o aymada	*esti amita.*
Haver d'ésser aymat o aymada	*esti amota.*

INDICATIU

Present:

Jo sóch aymat o aymada (ara)	*mi estas amata.*

(En tot els cassos, igual pera'l femeni.)

Jo sóch havent sigut aymat	*mi estas amita.*
Jo sóch havent d'ésser aymat	*mi estas amota.*
Tu ets aymat (ara)	*ci estas amata.*
Tu ets havent sigut aymat	*ci estas amita.*
Tu ets havent d'ésser aymat	*ci estas amota.*

(Y aixi succesivament ab totes les persones y nombres.) (En el plural el participi pren la terminació *j*.)

Passat:

Ell era aymat (en el meteix moment)	*li estis amata.*

F. PUJULÀ Y VALLÈS

(Seguirà)

NOVES

Ha sigut posat en llibertat, sense fiança, nostre benvolgut amich en Lluis Manau; el director de *La Campana* y el senyor Cleveland continuèn empresonats: el segón provisionalment, el primer purgant el *pecat* d'altri. Tots els aymants de la llibertat dels individuus y de l'autonomia dels pobles, desitgèm que vinga a atenuarse'l rigor de unes lleys que no sab derogar un govern que s'anomena lliberal. En cambi els *avençats* lerrouxistes estàn cada dia demostrant la llur altesa de mires y la puresa de llurs procediments. Un jorn prenen peu d'un telegrama falsificat pera organisar una grollera e indigna farsa; un altre dia envia pinxos o gent de l'*ostia* pera insultar a un pres o provocar als catalans que anaven a cumplir un dever d'humanitarisme.

El llur recurs al veures atrapats, ha sigut el de sempre: donar la culpa a llurs victimes y recorre a la calumnia.

Nosaltres preguntèm al govern (si n'hi ha): ¿Es que's vol posar a proba la paciencia dels fills de Catalunya? ¿Es que aquests agitadors vulgars han de disfrutar de tota impunitat, no més perque són individuus de la ronda d'en Lerroux?

—

Hem rebut y publiquèm ab molt gust la següent comunicació:

«*Centre Autonomista de Dependents del Comerç y de la Industria: Secció permanent de Educació e Instrucció.*

El dia 1.er de setembre quedaràn obertes les matrícules pera les classes que's donaràn el vinent curs en el nou local: Condal, 35.

Oportunament s'avisarà'l dia en que s'obriràn les classes.»

Es digne d'imitació la honorable tasca que ab tant d'ardor y entusiasme ha emprès aquesta simpàtica societat.

Fidel Giró, impressor. —Carrer de Valencia, 233.